

ARCHITECT THOMAS RAU: 'Waterschappen moeten vooroplopen'

De aarde is niet van ons, water is een grondstof die we tijdelijk in bruikleen hebben en zo ongeschonden mogelijk moeten teruggeven. Dat is de wereldvisie van architect, denker en ondernemer Thomas Rau, die zich toelgt op de circulaire economie. 'Laten we water behandelen als kunst. Je steekt De Nachtwacht toch ook niet in de fik?'

TEKST DORINE VAN KESTEREN | FOTOGRAFIE MARCEL MOLLE

'Waarom accepteren de waterschappen vervuiling?'

"Ik wil geen lampen, maar licht." Dat ene zinnetje geeft de kern weer van het businessmodel dat Thomas Rau bepleit om de wegwerpcultuur te doorbreken. Producten als dienst, de consument als gebruiker en de producent als eigenaar. "Als de consument het product niet meer nodig heeft, stuurt hij het terug naar de producent. Die is en blijft eindverantwoordelijk. Daarmee krijgt hij een belang om kwalitatief hoogstaande, zuinige en circulaire spullen te maken. Dan gaat het niet meer alleen om zo snel mogelijk zoveel mogelijk producten verkopen." Om bij het voorbeeld van het licht te blijven: in het kantoor van RAU Architecten zorgde Philips voor een lichtplan met zo min mogelijk lampen, die ook nog eens weinig energie vragen en lang meegaan. Hetzelfde systeem is denkbaar bij huishoudelijke apparaten, elektronica en meubilair. De van origine Duitse Rau, die al decennia woont en werkt in Amsterdam, is niet alleen architect, maar volgens zijn website ook ondernemer, innovator, inspirator en visionair. Niet verwonderlijk dus dat hij ook heeft nagedacht over water. "Zonder water kunnen we niet leven, maar het is niet onbeperkt beschikbaar. Er ontstaan oorlogen en geopolitieke conflicten om de verdeling ervan. Daarom moeten we anders omgaan met water. We moeten beseffen dat het niet van ons is, het tijdelijk gebruiken en teruggeven aan de aarde in zijn oorspronkelijke staat. Als een gelimiteerd goed verloren gaat, dan is het weg - en dat moet je niet willen. Laten we water net zo behandelen als kunst. Je steekt De Nachtwacht toch ook niet in de fik?" Met zijn architectenbureau maakt Rau deel uit van het consortium dat het Nederlandse paviljoen op de Wereldtentoonstelling in Osaka in 2025 ontwerpt en bouwt. "Het is >

H₂O

H.01 NR 5 MEI 2024

10 |

'Moreel wenselijk gedrag moet worden gestimuleerd met financiële prikkels. Dat is de sleutel.'

een volledig circulair gebouw, dat is ontworpen als een door de mens gemaakte zon. Water krijgt een heel grote plek, er komt een uitgebreide tentoonstelling over de potentie van nieuwe technologieën waarmee emissievrije energie wordt opgewekt uit water."

Omlangs sprak u op de vakbeurs Aqua Nederland. Toen legde u de waterschappen op de rooster: zij zouden te weinig doen aan circulariteit.

"De ambitie van de waterschappen is om in 2030 klimaatneutraal en circulair te werken in hun infrastructuur. Dat zien ze als hun bijdrage aan de nationale doelstelling van een geheel circulaire economie in 2050. Daar sloeg ik op aan, ja. Ik maakte de vergelijking met een alcoholistische partner. Wat als die zegt dat hij of zij in 2030 minder gaat drinken en in 2050 helemaal stopt? Tegen die tijd is de relatie kapot, daar kun je donder op zeggen. De waterschappen beseffen zich tot wat de wetgever vraagt in plaats van dat ze vooroplopen. Daarmee vertonen ze ondernemersgedrag - geen voorbeeldgedrag en geen leiderschap. Alles wat mogelijk is, doet de markt. Maar alles wat nodig is, moet de overheid organiseren. En als overheidsinstellingen hebben waterschappen de macht om dat te doen. Concreet betekent dit dat ze moeten zorgen dat achter de rioolwaterzuiveringsinstallatie puur drinkwater terechtkomt in de kanalen, beken en plasjes."

De kwaliteit van het oppervlaktewater staat onder druk: de waterschappen hebben de landbouw en industrie toch niet aan een touwtje?

"Waarom accepteren ze die vervuiling? Waarom nemen ze geen maatregelen? Ik heb nog geen enkel beleidsplan van de waterschappen gezien om dit te voor-

komen. Het is toch beter om voorwaarts in te grijpen dan om achterwaarts te reparen?" Dus waarom geen heffingen opleggen aan de vervuilers? Ik wil een maatschappij creëren waarin de verantwoordelijkheid ligt waar deze hoort te liggen: bij producenten en bij de verzor- zers van schade. Laat bijvoorbeeld de farmaceutische industrie - een deel van - de kosten dragen van het verwijderen van medicijnresten. Alleen dan ontstaat er een prikkel om minder vervuulende medicijnen te ontwikkelen of om na te denken over technische voorstellen die voorkomen dat ze in de riolering komen. Zo gaan we tegen dat de kosten worden afgewenteld op het collectief, op elders en later."

Wat is de weg bij het onderhoud en vernieuwen van gedeelde zuiverings- en gemalen?

"Alle materialen op aarde die niet groeien, zijn eindig. Er is nu ongeveer goud als 3 miljard jaar geleden, bij wijze van spreken. Vandaar dat het is handig is om te weten waar alle eerder ge- bruikte (involte editie-) materialen zich bevinden. Met dit doel hebben wij het Madaster bedacht, een kadaster voor materialen. Dit is een online platform waarop alle materialen in een gebouw worden geregistreerd. Want door mate- rialen een financiële waarde en een identiteit te geven, bescherm je hen tegen de afvalverbrandingsoven en zorg je dat de mensheid er toegang toe blijft houden. In deze visie zijn bouwwerken een soort materiaaldepots. Waterschappen kunnen hun bouwwer- ken op deze manier bouwen en onder- houden. Dan weten ze bijvoorbeeld precies hoeveel hout, staal en glas is gebruikt, van welke kwaliteit en waar het vandaan komt. Ook van bestaande rioolwaterzuiveringen en gemalen kun-

'Laten we water net zo behandelen als kunst. Je steekt De Nachtwacht toch ook niet in de fik'

H₂O

H.01 NR 5 MEI 2024

THOMAS RAU | 11

'Als iets belangrijk is voor de samenleving, het algemeen belang, onze gezondheid of klimaat, mag het best oncomfortabel zijn'

nen ze dit in kaart brengen. En als ze een bouwwerk niet meer nodig hebben, dan demonteren ze het en geven ze de materialen terug aan de samenleving."

Welk advies geeft u de nieuwe directeur inkoop bij Rijkswaterstaat?

"Koop de dienst in, niet het product, en laat marktpartijen in een offerte uiteenzetten hoe ze die dienst denken te leveren. Ik merk dat de markt dit steeds interessanter vindt. Het is dat we nu waardevolle grondstoffen weggooi- en dat de hoeveelheid grondstoffen in de bestaande mijnen eindig is. In het systeem dat ik voorstel, komt er altijd een moment dat het product waarmee je de dienst aanbiedt, weer naar jou terugkomt. De markt wordt dan de tweede mijn waar de materialen beschikbaar komen voor de prijs van gisteren. Dat is prettig in een tijd dat globale waardeketens verstoord zijn en het steeds moeilijker wordt om gebruik te maken van de eerste mijn. Op deze manier verkleinen bedrijven het risico dat ze de voor hen noodzakelijke grond- stoffen niet meer kunnen krijgen en de hele business platgaat."

In een gemiddeld Nederlands huishouden wordt heel wat drinkwater verspild.

"Het besef is nog niet ingedaald hoe kostbaar drinkwater is. Het is verstandig dat drinkwaterbedrijf Vitens voorstelt om een basishoeveelheid water te begielen en een 'luxe' hoeveelheid - voor opblaas- badjes, whirlpools, noem maar op - met een hoger tarief. Maar er zijn nog meer besparingsmogelijkheden. Zo hebben wij het nieuwe gebouw van Triodos Bank ontworpen, waar regenwater wordt gebruikt voor alle activiteiten waarvoor geen drinkwaterkwaliteit nodig is. >

12 | THOMAS RAU

Ook voor het wassen van je handen bij voorbeeld. Het zou geweldig zijn als wonin- gen bij nieuwbouw en renovatie verplicht worden uitgerust met drinkwaterbespa- rende voorzieningen, zoals het gebruik van regenwater voor het doorspoelen van het toilet. Als het Bouwbesluit en het Drinkwaterbesluit hiervoor moeten wor- den aangepast, dat is dat. Welwij- ningen zijn nu eenmaal nodig om nieuwe inzichten vast te leggen en om collectief gedrag te veranderen."

Denker des Vaderlands Marjan Slab zei in H₂O de waterscher mag zich moreel best wel actiever opstellen.

"Eens, maar over het algemeen denk ik dat moreel wenselijk gedrag moet worden gestimuleerd met financiële prikkels. Dat is de sleutel, dan is de mind change haalbaar die ik voorsta.

Stel dat we dit gesprek voerden in 2019 en ik zou tegen u zeggen: kunt u zich voorstellen dat er iets in de wereld ge- beurt waardoor iedereen thuisblijft, van de ene op de andere dag? Het antwoord zou waarschijnlijk zijn geweest: dat kan niet. Maar vanaf februari 2020 gebeurde het. Ander voorbeeld: de maximum- snelheid op snelwegen die te terugg- bracht tot 100 kilometer per uur. Als iets belangrijk is voor de samenleving, het algemeen belang, onze gezondheid of het klimaat, mag het best oncomfor- tabel zijn. Het is wel aan de overheid om dit te beslissen - niet aan de markt. En daarvoor is nodig dat de overheid zich realiseert dat zij een fundamenteel andere rol heeft dan de markt."

Maar in deze voorbeelden waren er externe factoren - de pandemie, de

stokstofcrisis - die hiertoe dwongen.

Zou het ook op vrijwillige basis zijn gelukt?

"Nee, en dat is het grote drama. De aarde draait zoals 'ie draait, en gaat niet wechlen op formele afspraken of klimaatverdragen. De mensheid wordt sowieso geconfronteerd. Wie niet vrij- willig verandert, maakt onvermijdelijk de grootste veranderingen mee. Ik ben voor de vrijwillige verandering, vóórdat de aarde niet meer leefbaar is. Toch ben ik een onverbetere optimist. Om corona nog een keer als voorbeeld te nemen: binnen 24 uur waren we in staat om alles anders te doen. Kortom: als we het willen, dan kunnen we het ook. Verder laat de geschiedenis zien dat één per- soon het verschil kan maken. En tussen die 8 miljard mensen op aarde moet er wel eenje zitten, toch?" >

THOMAS RAU (1960) studeerde architectuur in Aken en Bonn. In 1987 vertrok hij naar Nederland, waar hij werkte bij verschillende architectenbureaus. Drie jaar later richtte hij RAU Architecten op, gevestigd in Amsterdam-Noord. In 2010 volgde Turnhout, een consultancybedrijf dat bedrij- ven en instellingen ondersteunt bij de ontwikkeling en uitvoering van circulaire businessmodellen. Rau schreef, samen met Sabine Oberhuber, het boek 'Material Matters'.

H₂O